

DLA Doktori értekezés tézisei

Darázsdí Zita

**Melódia, mint belső szervezőelv Jeney Zoltán Halotti szertartás című
művében**

Témavezető: Horváth Balázs

**Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
28. számú zeneművészet- és művelődéstörténeti
tudományok besorolású doktoriskola**

Budapest

2013

I. A kutatás előzményei

Jeney Zoltán eddigi életműve gazdag dokumentációval rendelkezik. A szerző saját számozással látta el műveinek jegyzékét, ezen alapulva jelent meg Wilhelm András és Demény János reprezentatív kiadványa 1996-ban¹, illetve Szitha Tünde életrajzi könyve 2002-ben.² Ezek még – keletkezésük okán – csak a Halotti szertartás néhány tételét tartalmazzák. A 2005-ben elhangzott ősbemutatón kívül az elkészült művet nem rögzítette hivatalos hangfelvétel és nem készült ezzel kapcsolatban átfogó jellegű műelemzés. A kulturális kiadványokban (Holnap, Muzsika) megjelent cikkek igen alaposan emelnek ki néhány jellemző stílusjegyet, de a kórus szerepét és jelentőségét eddig nem vizsgálták.

A mottónak nevezett fraktálsor hangjai, végigvonulva valamennyi előadói apparátuson, belső szervezőelvként kötik össze a szertartás tételeit. A dallam főbb jellemzőit, dramaturgiai értelmezését elsőként Farkas Zoltán vizsgálta.³ A dallam és a téma, vagyis a zenei hangok és a haldoklás folyamatának együttes esztétikai vizsgálata, még kevésbé publikált a szakirodalomban. Doktori értekezésemmel ezt a hiányt szeretném pótolni, vokális újításokra és jellemző zeneszerzés-technikai megoldásokra fókuszálva.

II. Források

Disszertációm fő forrása a bemutatóra készült műismertetés Dobszay László tollából⁴, és egy, a szerzővel Farkas Zoltán által rögzített beszélgetés.⁵ Előbbi instruálta, utóbbi pedig az első hangoktól követte nyomon a készülő oratóriumot. Emellett Dobszay saját kórusában, a Schola Hungaricában adott lehetőséget arra, hogy az elkészült zenei részleteket a szerző koncerten is hallhassa. További információt a gregorián stílusról Dobszay László könyve adott⁶, a műismertetések és elemzések pedig az oratórium háttérének megértéséhez, felépítésrendjének kialakításához segítettek hozzá. A szakmai kiadványok mellett mindig segítségemre volt

---

¹Demény János-Wilhelm András (közr.): *Jeney Zoltán. Műjegyzék angol és magyar nyelven Wilhelm András bevezető tanulmányával*. Budapest: Editio Musica, 1996.

²Szitha Tünde: *Jeney Zoltán*. Magyar Zeneszerzők 19. Budapest: Mágus, 2002.

³Farkas Zoltán: „Lélektől lélekig”. *Muzsika* XXXVII/5 (1994. május): 30–33.

⁴Dobszay László: „Jeney Zoltán: Halotti szertartás – Funeral Rite. Az ősbemutató műsorfüzetének bevezető tanulmánya”. *Magyar Egyházzene* XIII/3 (2005/2006): 265–275.

⁵Farkas Zoltán: „Spekuláció nélkül nincs intuíció - »Jób könyvé«-től a fraktálokig. Jeney Zoltánnal beszélget a »Halotti szertartás«-ról Farkas Zoltán”. *Holmi* XVIII/7 (2006. július): 869–902.

⁶Dobszay László: *A gregorián stílus kézikönyve*. Budapest : Editio Musica, 1993.

Rózsa Huba szerkesztésében, 2006-ban megjelent katolikus bibliafordítás és az abban közölt igeértelmezések sora.⁷

III. Módszer

Számomra elsődleges cél a kiemelt részletek elemző szemléletű vizsgálata, mindig több jellemzőre fókuszálva. Fontosnak tartom a zenei és az eszmei mondanivalót szimbiózisban értelmezni. Elemzésemben sem a szöveget, sem a hangokat nem kezeltem valamelyiknél fontosabbnak. Ezek egymásra hatnak, a szerzői megvalósítás után minden megszólaltatásban önálló életre kelnek. A hatrészes oratórium kottája az Editio Musica és Jeney Zoltán tulajdonában van, emellett a korábbi bemutatókra készült verziókat is áttanulmányoztam. Hangforrásként az ősbemutatón készült, nem hivatalosan forgalomban lévő felvételre támaszkodtam. Néhány részlet megjelent gyűjtemény részeként is.⁸ Bár nem sikerült az oratórium tételeiről készült összes hangfelvételhez hozzájutnom, így is négy felvétel állt rendelkezésemre. A kiadványok és hanganyagok tanulmányozása mellett a szerző hagyományhoz kötődő komponálási módja okán elkerülhetetlen volt régi korok zenéjének vizsgálata. Ebben Ockeghem hangfelvételei, illetve a *The New Grove Dictionary of Music* kötetei voltak segítségemre. Dolgozatom utolsó fejezetében, kitekintésként a gyász fogalmáról, a halál egyénként és családban elfogadott kultúrájáról írok, amelynek láttatását elengedhetetlennek tartom egy ilyen nagytetű mű tematikájához kapcsolódóan.

IV. Eredmények

A kortárs vokális zene gyakorlati megszólalása már fiatal korom óta foglalkoztat. Egyetemi diplomamunkám is ebből a korból való⁹, és énekes előadóként is igyekszem gazdag repertoárt megismerni. Disszertációm témáját azért választottam, mert kiemelt jelentőségű a műben a kórus, illetve a vokális szólamok szerepe, kurióznak ítélem a témát, valamint tiszteletet keltett bennem az életműként, 18 éven át komponált oratórium létrejötté.

---

⁷Rózsa Huba (szerk.): *Biblia – Ószövetségi és Újszövetségi szentírás*. Budapest : Szent István Társulat, 2005.

⁸„Music Colors - Hungarian Contemporary Music 1989-2004”. CD 003649, Budapest Music Center, 2004.

⁹„Kis esti zene. A LocoMusic és az MTV komolyzenei sorozata 1992-1996.” 37. és 42. rész. Kiadatlan DVD.

⁹Darázdsdi Zita: *Ligeti György Lux aeterna című művének elemzése*. Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2005.

Dolgozatom első fejezetében a szerző korai vokális kompozícióit emelem ki, illetve életútjának azon fontos állomásaival foglalkozom, amelyek komponistaként felkeltették érdeklődését a gregorián zene jelenkori értelmezésével kapcsolatban. Második fejezetben egyenként taglalom a Halotti szertartás jellemző kompozíciós technikáit, zenei elemzéseken keresztül, kiemelt figyelmet fordítva a kórus szerepére. A harmadik fejezet analízáló elemzéseket tartalmaz, míg a negyedik fejezet az adott művön keresztül a karvezetői lehetőségekre fókuszál. A dolgozat függelékében tematikus táblázatban közlöm a Halotti szertartás egyes tételeinek keletkezési és bemutatási idejét, valamint a 18 éven át készült mű részleteinek koncert előadásait is. Dolgozatomban igyekszem minél több szemszögből láttatni a művet, annak vokális részleteit, az átfogó elemzéseket pedig minél szélesebb összefüggésrendszerbe illeszteni, hogy együtt alkossanak komplex egységet.

V. Az értekezés tárgyköréhez tartozó kapcsolódó tevékenység dokumentációja

2004. január 24. Budapest, Zeneakadémia Nagyterem, karvezetés diplomakonzert: *Sáry László*: Három madrigál 1. Két harangvirág 2. Szerelmes ének 3. Molnár alszol...

2003. október 20. Budapest Őszi fesztivál, Rudas fürdő (énekesként): *Varga Judit* Mad(á)rigál, *Bolcsó Bálint*: L'Oiseau blessé d'une flèche, *Opánszki Dávid*: Átfedések.

2004. február 8. Budapest, Making New Waves Fesztivál Trafó Kortárs Művészetek Háza (énekesként): *Dilara Basak Özdemir*: Y los sueños, sueños son... *Varga Judit* Mad(á)rigál *Horváth Balázs*: Madrigali/I.

2005. május 24. Budapest, Régi Zeneakadémia Nagyterem (énekesként): *Paul Hindemith*: Frühling, An eine Schmetterling, An eine Tote, Judaskuß, Trink aus!, Magisches Rezept.

2005. február 17. Budapest, Orosz Kulturális Központ (énekesként): *Igor Stravinsky*: Cantata, *Bartók Béla*: Štyri slovenské náodné piesne, *Elene Camoletto*: Geistlich, *Ligeti György*: Éjszaka, Reggel, *Henk Badings*: La Dance des Dieux, *Seiber Mátvás*: Three Nonsense Songs.

2005. június 14. Budapest, Zeneakadémia Kisterem (énekesként): *Igor Stravinsky*: Négy orosz népdal, *Mihály András*: Apokrifek I., II., *Jeney Zoltán*: Madárhívogató, *Ligeti György*: Két kánon, *Bartók Béla*: Falun.

2010. június 15. Budapest, Régi Zeneakadémia Kisterem (énekesként): *Ligeti György*: Magyar Etüdök/ I. II., és Hälfte des Lebens, *Jeney Zoltán*: Békák, *Eötvös Péter*: Insetti Galanti.